

בסייעתא דשמיא

שיעורים בפרשת השבוע

שנאמרו בבית המדרש

'בית יהושע'

רחוב מנחת יצחק 2

עיה"ק ירושלים תובב"א

**ע"י הרה"ג ר' מנשה ישראל
רייזמן שליט"א**

יום ד' פרשת חקת

ז' תמוז תשע"ה

ניתן לשמוע בקו ישיר: 036171105

www.kolhalashon.com

נכתב לפני עריכה

**ניתן להאזין לשיעורים
בקול הלשון**

036171105

לשמיעה, צפיה, והורדה,

וכן להורדת הקונטרס

באתר קול הלשון

www.kolhalashon.com

שיעור יומי ע"י הרה"ג ר' מנשה ישראל רייזמן שליט"א

יום רביעי פ' חקת - ז' תמוז תשע"ה

היום הילולת ה'ברוך טעם' הגה"ק רבי ברוך בן רבי יהושע יחזקאל פייבל זי"ע.
חותנו של הרב רבי חיים זי"ע.

ונזכיר דבר תורה משמו, בפרשתן אמר הקב"ה למשה ואהרן: 'יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם' והקשו הראשונים דהלשון 'יען לא האמנתם בי' משמע שזו הסיבה היחידה שאין משה נכנס לארץ ישראל, וקשה דבסוף פ' שמות נאמר: וישב משה אל ה' ויאמר אדני למה הרעתה לעם הזה למה זה שלחתני: ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך: ויאמר ה' אל משה עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו: ופרש"י עתה תראה וגו'. (סנהדרין קיא.) הרהרת על מדותי, לא כאברהם שאמרתי לו כי ביצחק יקרא לך זרע, (בראשית כא, יב.) ואחר כך אמרתי לו העלהו לעולה, ולא הרהר אחרי מדותי, לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שבעה אומות כשאביאם לארץ. הרי שכבר נגזר עליו שלא יכנס עוד לפני שיצאו ממצרים, ומהו הלשון 'יען לא האמנתם בי'?

עוד הקשה הברוך טעם דבפ' משפטים, עוד קודם חטא העגל דפ' כי תשא נאמר (שמות כג, ב) הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכנתי: השמר מפניו ושמע בקלו אל תמר בו כי לא ישא לפשעכם כי שמי בקרבו: ופרש"י שזהו מלאך מט"ט 'ונתבשרו שסופם לחטוא ועתידים לשלוח לפניהם מלאך. אמנם שם לא מצאנו שמשה רבינו התנגד לכך. וכתב רבינו יעקב בעל הטורים בפירושו על התורה 'אע"פ שלא נתקיימה הגזירה הזאת לשלוח מלאך, אך כשלקח יהושע את ההנהגה של כלל ישראל, נאמר ויהי בהיות יהושע ביריחו והנה מלאך בא ויפול יהושע לפניו, ואמרו בגמ' סנהדרין, שהמלאך ביקש מיהושע, 'רבך דחני אתה אל תדחני' והמלאך מט"ט הלך עם יהושע בכל דרכיו.

וקשה דבפרשת משפטים קודם החטא, אמר הקב"ה שהוא שולח מלאך, ושם אין משה רבינו מתנגד לזה. ואילו בפ' כי תשא אחר הנפילה אמר לו הקב"ה (שמות לג, ב) ושלחתי לפניך מלאך וגרשתי את הכנעני האמרי והחתי והפרזי החוי והיבوسی: אל ארץ זבת חלב ודבש כי לא אעלה בקרבך כי עם קשה ערף אתה פן אכלך בדרך: אז התנגד משה רבינו בכל הכחות ואמר: אם אין לפניך הלכים אל תעלנו

מִזֶּה: ממש כמו חוני המעגל בשעתו, שאינו זו משם. ואז הסכים הקב"ה עמו ואמר 'פני ילכו והנחתי לך', ופרש"י 'לא אשלח מלאך, אני בעצמי אלך'. ויאמר משה 'בזו אני חפץ, כי ע"י מלאך אל תעלנו מזה'.

לאחר שמשה רבינו מסר נפשו עבור ישראל, נתבטלה הגזירה הראשונה שלא יכנס לארץ

ותירץ הברוך טעם תירוץ אחד לשני הקושיות, ראין הכי נמי שבסוף פ' שמוות כבר אמר הקב"ה למשה שאינו נכנס לא"י, אך לאחר מעשה העגל ביקש הקב"ה 'הרף ממני ואשמידם', ומשה רבינו לקח את הכל על עצמו 'מחני נא מספרך אשר כתבת', אם למחוק מישוהו, זה אני. וכמ"ש באמרי נועם להרה"ק רבי מאיר מדז'קוב בפרשתו 'ויקחו אליך פרה ארומה תמימה', היינו שמשה רבינו לא מרגיש ידיים נקיות בענין מעשה העגל, וכמו שאמר הקב"ה למשה אחר המעשה, 'לך רד כי שחת עמך', היינו כיון שקירב את הערב רב, נגרם כל העבירה הזאת, ממילא כשבאים להאשים את בני ישראל, משה רבינו לוקח את הכל על עצמו ומתחנן 'מחני נא מספרך אשר כתבת'.

ומפרש הברוך טעם שע"י שקיבל משה רבינו על עצמו מסירות נפש, במחשבה זאת הרי הוא כאילו נסתלק על קידוש השם ממש. באותה שעה נתבטלה גזירת 'עתה תראה ולא תראה במלחמת ל"א מלכים'. שבאה משום טענת 'למה הרעותה לעם הזה'. שנגזרה עליו מיתה, ואכן כבר מת משה רבינו ע"י שקיבל על עצמו 'מחני נא', שהמחשבה של מסירות נפש הרי הוא כאילו מת מן העולם, ובטלה הגזירה.

מלאך מט"ט או מלאך מיכאל הוא משה רבינו בעצמו

ומעתה מבואר יפה שבפרשת משפטים הסכים משה על שליחת המלאך, כי באותה שעה עדיין ידע משה שאינו נכנס לארץ ישראל, שזה היה לפני שהוא מסר נפשו לומר 'מחני נא', אז הבין שכיון שהוא אינו נכנס לארץ ישראל, רק יהושע בן נון מכניס אותם, וכתב המגלה עמוקות שמשה רבינו הגיע בהאי עלמא לתכלית מדרגת מלאך מט"ט, שהוא המלאך הכי גדול עד כרי כך שאחר טעה בו שיש שתי רשויות כמ"ש בגמ' סנהדרין, אין לנו שום השגה בזה, אך מש"ה ר"ת מט"ט שר הפנים, ומשה רבינו התחנן לעלות יותר ממדרגת מלאך מט"ט. עכ"פ כשמדובר עם משה רבינו שהוא כן נכנס לארץ ישראל, הוא למעלה ממלאך מט"ט. [בגמ' 'ראיתי אכתריאל ל'יה ה' צבאות, פי' הריטב"א שזה היה מלאך מט"ט עי"ש]

עוד דעה יש בספרי המקובלים שאותו מלאך שהלך עם יהושע היה מלאך מיכאל, והוא גם משה רבינו, כי מש"ה ר"ת מיכאל שר הגדול. הרי לנו שבכל אופן אם היה משה נכנס לארץ ישראל אין צריך מלאך כלל. ומה שאמר הקב"ה בפ' משפטים

למשה 'הנה אנכי שולח מלאך', הוא מאחר שאמר לו ב'פ' שמות שאינו נכנס לא"י, וממילא יהושע יכניסם לארץ והמלאך ילך איתו. ולכן שתק משה ולא התפלל להעביר את רוע הגזירה, כי ידע שהוא לא נכנס לארץ.

אך ב'פ' כי תשא לאחר שמשה רבינו מסר נפשו עבור ישראל, אזי קיבל ידיעה מהקב"ה שהוא כן יכניס את בני ישראל לארץ, בדכתיב 'וידבר ה' אל משה לך עלה מזה אתה והעם אשר העלית מארץ מצרים אל הארץ אשר נשבעתי לאברהם יצחק ויעקב לאמר לזרעך אתננה' הרי בשורה מפורשת שנתבטלה הגזירה של 'עתה תראה', וכל זה בכח המסירות נפש שאמר 'מחני נא'.

ממילא ב'פ' כי תשא לא הסכים משה לשליחת המלאך 'פרונוקא לא קבילנא' איני רוצה לשמוע ממלאך, 'ראה אתה אומר אלי העל את העם הזה, ואתה לא הודעתני את אשר תשלח עמי'. הרי אין מלאך יותר גדול ממלאך מט"ט או מלאך מיכאל, א"כ הוא אותו מלאך שב'פ' משפטים, בשלמא אם יהושע הוא מנהיגם לארץ, אני מקבל אותו, אך כיון שאתה אמרת לי 'לך עלה', הרי שאני מכניסם לאר"י, א"כ איני מסכים לשליחת המלאך, אם נא מצאתי חן בעיניך שמחלת לי על גזירת עתה תראה, ולא במלחמת ל"א מלכים, א"כ 'אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה'.

אמנם ב'פ' חוקת היתה גזירה חרשה, 'יען לא האמנתם ב'י'. כי ב'פ' כי תשא מסר נפשו עבור ישראל, אך בפרשתן אמר 'שמעו נא המורים המן הסלע הזה נוציא לכם מים', ופי' הרמב"ם שכעס עליהם בחינם, וממילא אין היא זאת הגזירה של 'פ' שמות 'עתה תראה' שהיא התבטלה ב'פ' כי תשא, וב'פ' חוקת היתה גזירה חרשה שלא יכנס לארץ ישראל, וממילא הגיע המלאך ביהושע פרק ח' 'ויהי בהיות יהושע וכו' אני מלאך ה' עתה באתי'. כך אי' בספר מרגניתא דרבי ברוך, מדברי הברוך טעם זי"ע.

אין מספרים לגויים סודות פנימיים שביהדות

היום הילולת האדמו"ר הלב שמחה מגור זי"ע, ידוע הקושיא בפרשתן כששלח משה למלך אדום שיתן לעבור דרך ארצו, אמר לו: וְנִשְׁמַע קִלְנוּ וְיִשְׁלַח מֶלֶךְ אֲרָם וְיִצְאָנוּ מִמִּצְרַיִם וְהָיָה אֲנַחְנוּ בְּקֶדֶשׁ עִיר קֶצֶה גְבוּלָה, והלא בליל הסדר אנו אומרים 'לא ע"י מלאך ולא ע"י שרף ולא ע"י שליח אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו, א"כ מדוע אמר משה למלך אדום שהקב"ה גאל אותנו ממצרים ע"י מלאך?

ואמר הלב שמחה שאביו האמרי אמת היה מתרץ 'פאר א גוי דארץ מען זיך נישט אויסטוהן' היינו שאין צריך לספר לגוי את הדברים הפנימיים שאנו יודעים שהקב"ה בעצמו גאל אותנו, זה רק יעורר אצלו קנאה ושנאה ורציחה, 'אום אני חומה' אנו משוררים רק בבית ולא בחוץ.

והלב שמחה בעצמו פירש 'וישלח מלאך', הקב"ה שלח את המלאכים, 'ויוציאנו

ממצרים', והוא ית' בעצמו הוציאנו ממצרים. והוכיח מאיזה פסוק בנ"ך שתיבת 'וישלח' היינו שגירש ושללח, וכיון שהיתה טומאה גדולה במצרים, לכן שלח הקב"ה את כל המלאכים משם, ובא הקב"ה בכבודו ובעצמו לגאול אותנו משם.

בני ישראל הוצרכו לכפרה, גם אלו שלא חטאו בעגל, משום שלא הוכיחו אותם בשעת מעשה

בספר קרן לדוד הקשה דלכא' כל אלו שחטאו בחטא העגל כבר לא היו בין החיים עתה בפרשת חקת, כמ"ש בגמ' יומא שאחר חטא העגל נענשו ג' מיני מיתות, שלושת אלפי איש שזהרגו שבט לוי, ואלו שמתו במגפה 'ויגוף ה' את העם על אשר עשו את העגל', והשלישי היא שמשה רבינו בדם במים כסוטה, ופרש"י בשם רבי אליעזר הגדול, אם יש עדים והתראה מתו בסייף כאנשי עיר הנדחת, עדים בלא התראה מתו במגפה, לא עדים ולא התראה מתו בהדרוקן שברדקום המים וצבה בטניהם, כמ"ש בגמ' יומא ס/ב, א"כ כבר מתו כל החוטאים במעשה העגל בעונשים של בית דין של מטה. א"כ מה צריך עתה פרה אדומה לקנח צואת בנה?

ותירץ הקרן לדוד ע"פ דברי חז"ל בגמ' שבת ועוד כ"מ שכל מי שיש בידו למחות על אנשי ביתו, ולא מיחה, נתפס על אנשי ביתו, יש בידו למחות על אנשי עירו ולא מיחה, נתפס על אנשי עירו. כמה שאדם יותר גדול, יש לו אחריות יותר גדולה. וכל הדור ההוא הגם שלא היה להם חלק במעשה העגל, אך עמדו בצד וראו את המעשה הנורא ולא מיחו בידם, רק אמרו 'מה לי ולצרה הזאת' כמו שאומרים 'אתה לא עובר במשטרת הקב"ה'. כי באמת כל יהודי הוא שוטר של הקב"ה, כל אחד שרואה עוולה או פשע, הרי הוא צריך להוכיח ולומר לו שאסור לעשות כך. וכיון ששתקו ולא הוכיחו, צריך פרה אדומה שתטטה אותם מזה העון.

וזה שכתוב 'זאת חקת התורה אשר ציוה ה' לאמר' והקשו המפרשים מהו 'אשר ציוה ה' לאמר' הרי כתוב עוד פעם 'דבר אל בני ישראל ויקחו אליך', [והחת"ס ועוד למדו מכאן מקור שצריך לקרוא פ' פרה פעם בשנה] אלא שזאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר, היינו הקב"ה מצוה עלינו תמיד לאמר, בכל פעם שאתה רואה אחד עושה דבר שלא כדת של תורה, עליך לומר לו: 'רבי יהודי אסור לעשות כך', וכיון שלא מיחו על מעשה העגל, הם צריכים כפרה, ועל זה צריך לקחת פרה אדומה תמימה.

שני סיבות שאדם מונע את עצמו מלהוכיח את חבריו, הן מחמת גאווה והן מחמת ענוה פסולה, לכן שורפים עץ ארץ ואזוב

ובזה מבאר שצריך להכניס בשריפת הפרה עץ ארז ואזוב, עץ ארז מרמז על הגאווה, ששורפים את הגאווה, וכן את האזוב שורפים, וצ"ע מדוע שורפים את

האזוב הרומז על הענוה. אלא שיש ב' סיבות מה שאדם סוגר פיו ואינו מוכיח את חבריו כשוראה בידו פלאפון טרף וכדו'. סיבה אחת מחמת גאווה, שהוא כ"כ מתגאה והוא מפחד מהתגובה של זה שאני מוכיח אותו, מי יודע מה הוא יצעק עלי בחזרה, שיאמר לי 'מי שמך לאיש שר ושופט', צא מכאן, ומה אתה אומר לי דעות בכלל, הרי סבא שלך וכו' וכו', וכיון שמפחד להכנס בויכוח עם השני, ולהשיב לו כרת וכרין, בלא שום קשר לכל דברין שסבא שלי וכו', אבל אני אכן מהמשטרה של הקב"ה והוא ציוה עלי לאמר לך שאסור להחזיק כלי משחית כזה. אלא שכיון שהוא מתגאה ואינו רוצה להכנס לויכוח כזה, שמא יקבל מענה מביש מזה שמוכיח אותו, לכן אינו מוכיח אותו. הגם שחלקו בגמ' 'עד היכן מצות תוכחה', אם גם כשיקבל מכות או רק עד ולא עד בכלל, אבל בזיונות וצעקות וחרפות שיקבל על התוכחה שלו, אין שום היתר משום זה להמנע מלהוכיח.

הסיבה השניה שמונעת את האדם מלקיים מצות תוכחה הוא מחמת ענוה, שבודק בנפשו ורואה שמכף רגל ועד ראש אין בו מתום, מי אני ומי חיי שאני יוכיח את חבריו, הרי אני מלא עוונות ופשעים, קשוט עצמך ואח"כ תאמר לשני דעות. אלו חשבונות של ענוה פסולה, כמ"ש בשו"ע 'ואל יתבייש', כשאדם רואה פשע שנעשה כנגד רצון ה', צריך לעמוד ולומר לו תוכחה, יהיה מי שיהיה, כמה גדול שתהיה וכמה קטן שתהיה, לא משנה מי ומה.

וכיון שראו אותם רוקדים סביב העגל והמחולות ולא מיחו, הרי שהיו שני הסיבות, חלק לא מיחו משום גאות, וחלק לא מיחו משום ענוה, לכן שורפים במעשה הפרה את העץ ארז ואת האזוב, שזה היה סיבת שתיתקם מלהוכיח, ועל זה צריכים עתה כפרה.

והנה לאחר השריפה, כשאדם מטהר מטומאתו כתיב 'ולקח אזוב וטבל במים איש טהור והזה', כי הגאווה פסולה תמיד, לא מיניה ולא מקצתיה, כמ"ש הרמב"ם להתרחק מגאווה עד קצה האחרון, אך הענוה הגם שצריך לשרוף את הפסול שבה, אך אח"כ צריך לקחת את האזוב ולהתרבק בענוה כשרה, ולהטהר מטומאתו. כשצריך לטהר אחרים בוודאי ענוה היא דבר כשר. כמ"ש בגמ' ערכין טז תוכחה לשמה וענוה שלא לשמה הי מיניהו עדיף עי"ש.

כמה פרטים במצות הוכח תוכיח את עמיתך

אמנם באיסור דרבנן כשיודעים שהלה לא יציית, אין צריך להוכיח כי מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים, אך באיסור דאורייתא צריך להוכיח עד כדי הכאה. והרי האיסור לא לעשות עגל, כתוב להדיא 'לא תעשה לך פסל וכל תמונה'.

וכל מצות התוכחה הוא באופן שהאדם מבין את שפת דיבורו, כי אם יוכיחו בלשון הקודש כשהוא מבין רק ערבית, אין זה תוכחה. לכן חלקו גדולי ישראל האם בתינוק שנשבה יש לצעוק עליו 'שבת' או לא. הגם שליסוע בשבת הוא איסור

דאורייתא, אך הרי אינו מבין מהו ענין שבת כלל, אינו מבין את השפה שלך. והחזו"א נקט שבאופן כזה אין להוכיחו בנוסח של תוכחה, אלא שאז עלינו לקרבו בעבותות אהבה, לשבת איתו בצד, לטפוח לו על השכם, לספר לו שהקב"ה ברא את העולם בששה ימים, וישבות ביום השביעי, ולזמר איתו יה אכסוף, ולהטעימו ממתיקות השבת, אולי יקבל דבריך ויפסיק ליסוע בשבת.

אך בדרך כלל הרי היהודים שמעו בהר סיני לא תעשה לך פסל, וכל יהודי מבין מה שכתוב במודעות שאמרו גדולי ישראל על המכשירים הטמאים, והם עוברים על זה בשאט נפש, אזי מצוה להוכיחו. כי אין לשום אדם היתר שלא להוכיחו ולתקנו. מלבד אפיקורס שאסור להכנס איתו בויכוח שלא יטמאנו בהבל פיו בדברי כפירה.

מסופר על רבי עקיבא אייגר שהיה עניו מאד מכל האדם, אך כשהיה צריך להוכיח, היה מוכיח בחריפות הכי גדולה, וידע היטב מיהו גדול הדור. כמו שמצאנו במשה רבינו שהיה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, ובמעשה דקרח אמר 'אם כמות כל האדם ימותו אלה, לא ה' שלחני, ואם בריאה יברא השם' שילכו לאדמה כל החולקים עלי. הרי שצריך לדעת איך להשתמש בעץ ארז ובאזוב, בכל פעם כמו שצריך.

גם משה שנתגלה לו טעם פרה, היא חק אצלו מדוע רק לו נתגלה טעמה

'זאת חקת התורה' פרש"י שהיא חק בלא טעם, ופרש"י שמשה רבינו כן ידע טעם פרה אדומה, והקשה הייטב לב הרי כתיב 'וידבר ה' אל משה זאת חקת התורה', הרי שגם כלפי משה היא חק, כי לא כתוב 'חקת התורה' לאחר 'דבר אל בני ישראל', אלא תיכף נאמר אל משה זאת חקת התורה, הרי שגם כלפי משה היא חק, ואיך פרש"י שהוא כן ידע טעמה?

ותי' הייטב לב דבר נפלא שגם אצל משה רבינו היה מעשה פרה אדומה חק, בחי' החק שבפרה היה אצל משה עצם התמיהה מדוע הקב"ה מגלה רק לי את טעם הפרה ולא לשום יהודי אחר. זה בעצמו היה בחי' החק בלא טעם אצלו... כשהקב"ה אמר לו 'לך אני מגלה טעמה ולא לכל ישראל', הקשה משה רבינו האם לא מצא הקב"ה שפל ונבזה יותר ממני לגלות לו טעם פרה, והוא באמת לא ידע שום סיבה מדוע הקב"ה מודיע לו טעם פרה ולא לכל אחר מישראל שהוא יותר טוב ממני.

כי בשלמא מה שהקב"ה בחר בו לקבל את התורה, היה מיושב בלבו כמ"ש האור החיים הק' כיון שהתורה יורדת למקום נמוך כמו מים, לכן תפס הקב"ה את העובר ה' הכי חלש וקרא לו לקבל תורה, והטעם שהוא עובר ה' הכי חלש משום שהוא רואה את הכל למעלה ולמטה, ואין לו שום בחינת עבודה כלל, בכל ביתי נאמן הוא. לכן עלה בשמחה ולא סירב כמו בפרשת שמות.

אך כאן בפרה אדומה, הרי שלמה המלך חכם וגדול ממני, ואליזו אין מגלים טעמה, מדוע גילה רק לי את הטעם, זאת היתה חקת התורה כלפי משה...

פשט רמז דרוש של פרה אדומה נתגלה, רק חלק הסוד שבה לא נתגלה

המפרשים הקשו מה חק יש בפרה אדומה, הרי ידוע כמה וכמה טעמים, הן ע"פ פשט מרבי משה הדרשן והן בדרשות חז"ל? אלא ששלמה המלך אמר בקהלת כמה לשונות שחיפש לדעת טעמה, כלשון המדרש בקהלת **אָמַר שְׁלֹמֹה עַל כָּל אֵלֶּה עֲמֻדָּתִי וּפְשָׁפְשָׁתִי וּפְרָשָׁה שֶׁל פָּרָה אֲדָמָה חֲקָרְתִּי, בִּינִין שֶׁהֵייתִי יָגַע בָּהּ וְדֹרֵשׁ וְחוֹקֵר בָּהּ אֲמַרְתִּי אֲחַפְּמָה וְהִיא רְחוּקָה מִמֶּנִּי**. הרי כמה וכמה לשונות 'חקרתי, יגעתי, דרשתי'. ופי' החת"ס שיש בכל דבר בתורה פשט רמז דרוש וסוד, וכן במעשה הפרה הפשט שבה גלוי, והרמז שבה גלוי, כמ"ש בפיוט דרבי אלעזר הקליר, הדרוש שבפרה גם גלוי וידוע בספה"ק, אך הסוד של הפרה לא גילה הקב"ה רק למשה רבינו. ולכן אמר שלמה 'דרשתי וחקרתי' היינו שהשיג סוד פרה ע"פ פשט רמז ודרוש, כל זה ניסיתי בחכמה, היינו כל חלקי התורה השגתי גם בחלק הסוד שבו, כנודע ש'חכמה' הוא כנגד תורת ה'סוד' בחי' אצילות. ורק כאן בפרה אדומה אמרתי 'אחכמה' להשיג גם חלק הסוד שבה, והיא רחוקה ממני, וזה הסוד נתגלה רק למשה רבינו לבדו. אך לאחרים הוא חק, שהרי אין בבתבי האריז"ל סוד פרה אדומה.

כשיצאו ממצרים היו צעירים באמונתם לכן הוצרכו לקרוע את הים

התחלנו אתמול ללמוד מדברי האדמו"ר מסוכצ'וב השם משמואל זי"ע בענין מי מריבה, ששאלנו הרי הנס שזה אם מדברים לסלע או מכים בסלע, וכן מהו 'ען' אשר לא האמנתם ב', הרי משה רבינו כבר גילה הרבה הרבה מופתים, עשר מכות, יציאת מצרים, ירידת המן, הורדת השלל, מעמד הר סיני, היו כבר הרבה מופתים גדולים מאד, ולכא' לפי גדולת הניסים שהיו עד הנה, כמה כבר ישמעו ממעשה הנס של המים שיצאו מסלע ע"י דיבור, מסתמא לא ישמעו עמים ולא ירגזון מזה, על מופת אחד שלא היה בראוי, מדוע יש על זה טענות גדולות כאלה?

והארכנו לבאר שיש שני סוגי הבנות בענין הניסים והמופתים, אחד בדרך של קטנות והשני בדרך של גדלות. כי ביציאתנו ממצרים היינו קטנים מאד, כמו שהזכרנו אתמול מדברי רבי משה פיינשטיין שלא לחנך הילדים עם מקלות, ובמדרש תנחומא אי' שאמר הקב"ה למשה 'כשהיה הסלע קטן היית יכול להכות בו, אך עתה הוא כבר גדול, מה לך להכות בו'. כמוכן שלא מדובר מהסלע אלא מדרגת האמונה של בני ישראל. כמו שמצאנו ברבי עקיבא שמצא משל על לבו ממים ששחקו את האבן, ומזה למד שהדברי תורה יכנסו בלבנו. כך כשיצאו בני ישראל ממצרים היו 'טירונים' – כלשון המדרש, היינו צעירים וקטנים בדתם, כי כך הוא תחילת האמונה שהקב"ה יותר חזק מהטבע. יש בטבע הרבה כחות, אש

ומים ורוח סערה, והקב"ה יותר חזק, אם הוא רוצה הוא יכול לעצור את השמש והלבנה, אם הוא רוצה הוא יכול לקרוע ולייבש את הים סוף, כי הוא לא ברא טבע שיותר חזק ממנו, כדברי האפיקורסים דור אנוש עפ"ל, אלא מאמינים אמונה פשוטה וקטנה, שהקב"ה יותר חזק מהטבע שלו.

כל הטבע כולו וכל מה שקיים עכשיו הוא רק ברצונו יתברך לבדו שיתקיים הדבר בכל רגע ורגע

אך האמונה הגדולה הוא שישראל נוחלים עיקר האמונה שאין שום מציאות חוץ מהשי"ת, וכל מה שנראה שהטבע פועל, הוא רצונו יתברך, מה שהשמש יצאה היום, כי כך היה רצונו יתברך, והוא עושה בשעה זאת שכח האש ישרוף, כל הטבע הוא רצון ה' בשעה זאת, וכמו שכתב המהר"ל 'אין בין טבע לנס, אלא שהטבע הוא רצון התמידי של הבורא, והנס הוא רצון זמני של הבורא'. נמצא א"כ שהניסים והנפלאות הוא ענין אחר לגמרי, כי מה שחנניה מישאל ועזריה נכנסו לאש ולא נשרפו, אינו משום שהקב"ה הושיע אותם מהאש השורפת, הקב"ה לא הציל את אברהם מכבשן האש, כי לשון הצלה וישועה מתאים כשאדם מתמודד עם דבר כזה, והוא ניצח אותו. אך כאן כשהקב"ה אינו רוצה, אין האש שורפת ואין המים מטביעים, הכל רצונו יתברך.

רק כשהיינו צעירים ביציאתנו ממצרים הוצרכו לבקוע לנו את הים, אך כשכבר נתגלה הבעש"ט בעולם היה מספיק להניח מטפחת על הנהר ולעבור בשלוה, ולא הוצרך לבקוע את הדינעסטר כדי לעבור, כי האמונה השלימה במציאות השי"ת הוא יותר חזק מכל הטבע.

וכמ"ש הנפש החיים שכשיהודי מתחזק באמונה חזקה מאד שאין עוד מלבדו יתברך, אין שום דבר בעולם יכול להזיק לו.

ולעתיד לבא נדע שכל פעול אתה פעלתו, ונבין שכל יצור אתה יצרתו ברגע זה, וכמו שאנו אומרים שהכל נהיה בדברו, ולא נהיה בקמץ, כי עכשיו ברגע זה נהיה הדבר ברצונו יתברך. זהו האמונה שיש לכלל ישראל ברורות האחרונים בכח רבוה"ק שהשרישו בנו את טהרת האמונה הק'. לעומת זה כשנסתכל בספרי רבותינו שלפני אלף שנה ויותר, יש שם לשונות אחרים, שההשגחה כללית ולא פרטית, וכן חלקו הראשונים אם כל עלה שנופל מהאילן הוא בהשגחה פרטית או לא. כבר ביאר הר"ש תאומים על עבודת יוה"כ, שאלו הספרים היו עדיין רחוקים מהארת אורו של משיח, עדיין לא היה ברור כל יסודות האמונה, לכן אמרו שההשגחה רק כללית. אך כמה שאנו מתקדמים יותר לביאת המשיח, מתגלה אלינו אורו של משיח שהיא האמונה הפשוטה שאין עוד מלבדו ית' כלל, והכל בכל מכל אלקות גמור, ובכל תנועה ותנועה שם אלופו של עולם.

וכך לימדו אותנו רבותינו הקדושים מהבעש"ט הק' עד החפץ חיים שאין עלה נופל מהאילן רק בגזירתו יתברך ובהשגחתו הפרטית. והבעש"ט אמר שכשנופל מעגלת החציר גרגיר תבן וקש, הכריזו בשמים לאיזה כיוון יפול, האם יהיה ראשו למזרח ומערב, או לצפון ודרום, או צפונית מערבית ומזרחית דרומית וכו'. אין תנועה בעולם בלי השגחה. זהו גילוי של משיח, כשארם חי כך, אין לו פחד משום מציאות כלל.

ואם לא היה משה רבינו מכה בסלע, היינו כבר לומדים את הלימוד הזה באותה שעה, ולא היו צריכים ללמוד את השיעור הארוך הזה שלוש אלפים ושלוש מאות שנה, ואזי היה ממנהר תיקון השלם באותה שעה. והיה יודע כבר אז כל יצור כי אתה יצרתו. כי כשמדברים אל הסלע זה מורה שאין הטבע מפריע ואין צריך ללחום איתו, הוא קיים רק כל עוד רצון ה' יתברך שהוא יהיה. ע"כ דברנו אתמול.

בתחילה הוצרכו שני כחות, להמשיך מקור מים, ולרכך את הסלע כספוג

ועתה נוסיף מש"כ שם בשם משמואל ע"פ מש"כ בתהלים 'מלפני ארון חולי ארץ מלפני אלוה יעקב, ההופכי הצור אגם מים חלמיש למעיניו מים', ויש להבין כפל הלשון, שהקב"ה הופך צור לאגם מים, וסלע חלמיש למעיני מים. אלא שבתחילה כשהוצרכו להוציא מים מן הסלע היו צריכים שני פעולות, והיה הנס כפול, כי תחילה צריך שיהיה בסלע מקור של מים רבים, עוד נס צריך, שהרי תחת הארמה יש הרבה מים, והסיבה שזה לא מבצבץ ויוצא, כי יש עליו ארץ וארמה קשה, שזה יותר מכח הלחץ של המים, לכן אין המים יוצאים. וכשרוצים לפתוח מקור מים, מביאים ברזל חזק, ונוקבים בחומר הארמה, ואז נתגלים המים ויוצאים בקול רעש גדול אדיר וחזק. הרי שגם כשיש כאן מים, צריך לשבר את הארץ.

והנה בצדקותה של מרים הומשך אוצר של מים, כדכתיב 'הנה אנכי עומד לפניך שם על הצור והכית בצור'. כי בזה שהקב"ה עומד לפניו על הצור, בזה נמשך לשם מים, רצון ה' המשיך לשם מים. וכיון שהיינו צעירים באמונתנו, הוצרכו להכות בצור, שע"ז יצאו המים שהביא הקב"ה לשם.

ואמרו חז"ל שהכאת הצור עשה את האבן כספוג, שנתרבו בו כ"כ הרבה חורים ונקבים, שכל הצור נתהפך לספוג, ואז אין כבר מניעת האבן והארץ כיון שנעשה רך. כי מטה משה הקדוש מאד, היה לו כח נפלא מאד, שיכה בסלע ויתהפך רק כספוג ולא ימנע ממקור המים לצאת החוצה.

וזה שכתוב 'מלפני ארון חולי ארץ', מלפני ארון היינו מטהו הקדוש של משה רבינו שהיה חקוק עליו שם הויה ב"ה, ועי"ז חולי ארץ, היינו שנעשית הארץ חללים חללים. ומקור המים הגיע ע"י 'ההופכי הצור אגם מים' שמקור המים נמשך בדרך נס שיהיה שם אגם מים, וזה לא היה מספיק, כי הוצרכו לגלותו, וע"י המטה נהפך

החלמיש למעיינו מים, ונתגלו המים.

לאחר ארבעים שנה היה עדיין האבן כספוג, רק הוצרכו להמשיך מקור מים כל זה היה לפני ארבעים שנה כשיצאנו ממצרים. אך כשנסתלקה מרים, אזי עדיין נשאר כח ההכאה בצור בשעתו, שאז נהפך לספוג, אלא שהמשכת זכותה של מרים להמשיך לשם מקור מים, זה נסתלק. כי מרים היא אותיות מים, מים מרים, שהומתקו ע"י משה רבינו. אך עתה שנסתלקה, נעלם משם אוצר המים שבתוך הסלע. וא"כ הוצרכו להמשיך שפע חדרש של מים. ממילא עתה אין צריך להכות בסלע כי הוא כבר ספוג מאותה ההכאה הראשונה, ועתה צריך רק להמשיך מקור מים ויהיה מים לכל העדה.

ולזה היה צריך לדבר אל הסלע 'הלכה אחת או משנה אחת' כמ"ש בספרי, שזה בחי' שכינה מדברת מתוך גרונו של משה רבינו, שבזה הכח יתגלה אוצר חדרש של מים. ודברתם אל הסלע אינו ציווי, אלא הבטחה, כשרק תדבר אל הסלע, יהיה השראת השכינה ויוציא מימיו.

אך כיון שהלך לו אותו הסלע וישב בין הסלעים, כמ"ש רש"י, ולא הכירו אותו הסלע. וכל זה היה כדי להביא את הנסיון למשה כדי שישאר בחוץ לארץ ויתא ראשי עם שיוכל להעלות ולתקן את דור המדבר, כל זה מצד הידיעה. אך מצד הבחירה היה המעשה כך, שאותו הסלע ישב בין הסלעים, ועמד משה וחטיפש אותו הסלע, שהרי דווקא באותו הסלע יהיה מספיק דיבור אחר, כי אם נקח סלע אחר, נשאר כח המפריע של יסוד האבן והארץ שצריך להכות בו ולרכבו כספוג שלא ימנע מלהוציא מימיו.

'יען לא האמנתם' ללמד אותם שלימות האמונה כתורתו של משיח

ואי' במדרש 'כיון שישב הסלע בין הסלעים, אמרו ישראל, אין אתם יודעים שבן עמרם רועה של יתרו היה, והרועים פקחים הם להוציא מים, והוא מביא אותנו להיכן שיש מים, ויאמר לנו הרי הוצאתי לכם מים, להטעות אותנו' לכן הראו על אבן מסוים וצעקו 'יוציא לנו מים מן הסלע הזה'.

וממילא הסתפק משה מה לעשות. כי אם צריך דוקא להוציא מים מאותו סלע שבני ישראל מבקשים בשעה הזאת, הרי יצטרכו לעשות שני פעולות, הן הכאה כדי לבטל כח מניעת הסלע, והן דיבור פרק משניות להמשיך מקור מים חיים ע"י ששכינה מדברת מתוך גרונו. וזה שאמר משה 'שמעו נא המורים המן הסלע הזה נוציא לכם מים', הרי הוא סלע שני, וא"כ צריך הן הכאה והן דיבור, לכן 'ויך את הסלע במטהו' כמו אותה פעולה שעשה לפני ארבעים שנה, לרכב האבן ולעשותו ספוג. ולכן הכה ב' פעמים, הכאה ראשונה לרכבו, ואח"כ דיבר פרק משניות כמ"ש בספרי שדיבר עם האבן שיוציא מים, ואחר ההכאה השניה נתגלו המים.

ואז אמר הקב"ה למשה, היית יכול רק לדבר אל הסלע השני שהם בקשו ממך, וגם היה מוציא מים, כי האמונה שהיתה לפני מ' שנה, שהיו טירונים באמונה, והיו חיים עם הטבע, לכן הוצרכו אז לבקוע את הים כדי לעבור בו, אך עתה שכבר נתגדלו ארבעים שנה במדבר, והאמונה גדלה בתפארתה, אין צריך להכות בסלע כדי להוציא מים, כבר הגיעו ימי הבעש"ט הק' שמניחים מטפחת על נהר דניססטער ועוברים בו בלי שום קריעה כלל, א"כ מה לך משה לדאוג שהאבן קשה, איך יצא מים מדבר קשה כאבן, זו קושיא למתחילים באמונה, ולא לדורו של משיח שנאמר בהם 'כי תלך במו אש לא תכוה, ולהבה לא תבער בך'. א"כ מה לך להתפעל מטענת ישראל שהם רוצים מים דווקא מזה הסלע השני, אדרבה תדבר אל כל סלע והשכינה תדבר מתוך גרונו ותמשיך מקור מים לשם. כי כל מה שהאבן מפריע מלהוציא מים, הוא רק כל זמן שהקב"ה רוצה שיהיה כך, ברגע שאין הקב"ה רוצה כך, אין שום אבן מונע מלהוציא מים.

וזוהו 'יען לא האמנתם בי להקדשני לעיני בני ישראל' היינו לא האמנתם שלא הבאת את בני ישראל להאמין בי כמו שהבעש"ט ומשיח ילמדנו לבני ישראל, שאין שום טבע שיהיה כח מעצור לפני בורא עולם, והרי כל הטבע מתקיים רק כל זמן שהקב"ה רוצה בו.

משה רבינו שמע דברי כפירה מבני ישראל, בזה הבין שעוד לא הגיע זמן לגלות תורת משיח

ומסיים השם משמואל שכל זה עשה משה כיון ששמע מבני ישראל דברי מינות וכפירה, שאמרו שהוא היה רועה אצל יתרו ויודע היכן יש מים וכו', לכן ראה שאין הזמן נכון עכשיו ללמדם מתורתו של משיח, כי אין להם אמונה במשה. וכדי ללמוד תורתו של משיח צריך אמונה בצדיק שימשיך לנו אמונה בה'. כי אין שייך אמונה בה' אם חסר באמונה במשה עברו. אם היו מאמינים במשה רבינו היה יודע משה שהגיע שעת הכושר ללמדם תורתו של משיח, לדבר אל כל סלע ולהוציא מים בלי הכאה בלי שום דבר. כי אין שום טבע מונע מרצון ה'. אך שמעו נא המורים, שאין מאמינים במשה רבינו, ממילא אין הצדיק יכול ללמד אותכם אמונה, לכן חוזרים ללמוד איתכם כמו שלמדנו בחידר לפני ארבעים שנה, שיש סלע קשה ע"פ טבע, וצריך מטה משה שיכה בו כדי שיגלו המים. שזה שיעור של ילדים בחידר ולא לאנשים גדולים בעלי דעת ואמונה, כשגדלים אין צריך לקרוע את הים, אלא גם כי תלך במו נהר לא ישטפוך. וכיון שנתגלה שאין בני ישראל ראויים לשמוע תורתו של משיח, אין משה רבינו יכול להכנס לארץ ישראל, וצריכים ללמוד שיעור ארוך של שלושת אלפי שנה עד שיתגלה אור הבעש"ט בעולם וילמד לנו מתורתו של משיח.

גם לאחר שנתגלה אור הבעש"ט צריך לחיות ולקיים את דבה"ק לעובדא ולמעשה ואנו בדורינו ששמענו כבר מעט מצופו רבשו של אור הבעש"ט הק' שמגלה תורתו של משיח, הגם שאנו יכולים לזכות לדבר מזה, אך אנו צריכים גם לזכות לחיות עם זה למעשה, מי שחי כך, אינו כועס ואינו מצטער, ואין לו טענות לא על עצמו ולא על אחרים, כי הכל בסיבה וטעם עליון, ואין בעולם מי שיכול להזיק או לעזור, כי מבלעדי עזרתך אין עזרה ותושיה, ואם יתאספו כל יושבי תבל להרע או להטיב לא יוכלו לעשות כלום רק ברצונו ית', זהו הגאולה השלימה, לגאול אותנו מהחשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, כי מחטא עץ הדעת התחילו לחשוב שיש כחות חוץ ממציאותו ית', ואם היינו היום מאמינים שאין עוד מלבדו ית', הרי היינו יודעים שאין יאוש בעולם כלל. וכל זה הוא תוצאה ממעשה דמי מריבה, שזה הנס אינו עוד נס של משה רבינו, אלא אמונה אחרת לגמרי, שכל דבר קיים רק ברצונו ית' לבדו.

משה רבינו היה צריך להאמין בכחו של עצמו ולבקש מים בדיבור לבד

בהמשך מביא השם משמואל מספר צרור המור שמשה רבינו היה 'בכל ביתי נאמן הוא', ואמרו חז"ל שהקב"ה נתן לו שטר נאמנות שיוכל לפעול ברצונו, כמו במעשה קרח שיש ב' דעות במפרשים, י"א שהקב"ה נתן טשעק פתוח, מה שתמצא לעשות אני אשלם ואעשה, וכן היה במכת ארבה, כמ"ש החת"ס שבמכה השביעית לא כתוב שהקב"ה אמר למשה לך תאמר שיהיה ארבה, אלא שאמר לו תאמר מה שתמצא ואני אכה אותם, וזה היה ללמד כח הצדיק. וכן במעשה דקרח, משה רבינו הזמין פתיחת הארץ וכן היה, כמו כן במי מריבה, היה צריך משה רבינו להאמין יותר בכחו שלו בעצמו, וזהו בכל ביתי נאמן הוא, אע"פ שהאיש משה עניו מאד, אך מה שאני רוצה אני מבקש ממנו והוא נותן, כי אין טשע"ק שהקב"ה לא יוכל לשלם. לא כמו איזה עושר שנותן לאדם פנקס ש'קים שיכתוב סכומים אך עד סכום מסוים, משא"כ אצל הקב"ה יכולים לכתוב כל סכום שתמצא בעולם, והוא יכסה וישלם. וא"כ היה משה רבינו מזמין מהקב"ה את הדבר הזה שיוכל להוציא מים רק בדיבור בלבד אפי' מסלע אחר. אלא שלא האמין בעצמו שהש'ק הוא ללא שום הגבלה.

משה ואהרן לא הבינו צעקת ישראל על מים גשמיים, לכן לא נכנסו לא"י ששים חורשים וזורעים

אמרו חז"ל שבשיצאו רשב"י ורבי אלעזר בנו מהמערה לאחר י"ב שנה, לא הבינו את האנשים שמניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה, ושרפו היכן שהסתכלו, אמר להם הקב"ה 'חזרו למערכתכם', כי הצדיק צריך להבין את בני העולם. כשיצאו פעם שניה למדו שיכולים לכבד את השבת עם הדסים, ועם קוגל אטריות, אפי' עם שתי קוגלים אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור, כי יכולים לעבוד את ה' מתוך

כל דבר בעוה"ז.

ופי' הקרן לדור שמשוה ואהרן היו אנשים גבוהים מאד, כי הם ישבו באהל, ודפקו אנשים בדלת האהל ובכו בקול גדול, חישבו משה ואהרן מסתמא באו אנשים לבכות שאינם מבינים קטע בפרי עץ חיים או בתיקוני זהר, כמ"ש בצעטל קטן להרה"ק רבי אלימלך שכשאין מבין בכתבי האריז"ל יבכה עד שיזכה להבין, כי ע"י הבני ימחלו לו על חטאת נעורים ויזכה להבין אור תורה.

והנה שאלו אותם מה אתם בוכים, והם צעקו על המים, בוכים על חיי שעה, כי משה רבינו לא היה צמא כלל למים, כמ"ש החת"ס שכל מה שמשוה רבינו אוכל ושותה בעולם הוא רק משום 'אל ישנה אדם מאכסניה שלו'. והנה שומע שהם בוכים שבלי מים ימותו, אני והבהמה שלי צריכים לשותות, ומשה ואהרן היו גבוהים כ"כ שלא הבינו מה הם רוצים, לכן אמרו 'שמעו נא המורים המן הסלע הזה נוציא לכם מים'. אך באמת יש דרך של 'בכל דרכיך דעה' ויכולים לעבוד את ה' עם כוס מים.

ולאחר המעשה אמר הקב"ה למשה רבינו 'לכן לא תביא את העם הזה אל הארץ', כי לאחר שיכנסו לארץ ישראל, לא רק יבקשו כוס מים, אלא יעסקו בחרישה וזריעה, לא כמו במדבר שיושבים כל היום בכולל ואינך מבין דרישתם לכוס מים, אך כשיכנסו לארץ ישראל, אפי' לא היה זמן לבא להספד של יהושע בן נון כי היו עסוקים בשעת הקציר אחר יום טוב, ביום כ"ו ניסן. 'לכן', כיון שלא הבנתם בקשת המים, 'לא תכנסו לארץ', רק יבקשו מנהיג יותר קטן, פני יהושע כפני לבנה, הוא יבין את הדור וילמד עליהם זכות, כנגד זכור וכנגד שמור, וצריך ששת ימים לעשות מלאכתו כדי שיהיה שבת ביום השביעי.

משה רבינו נענש כביכול על שאמר 'נוציא לכם מים' ולא כלל את עצמו עם צעורן של ישראל

ובזה מתיישב גם קושיית 'עתה תראה' ואינך רואה במלחמת ל"א מלכים, כי בפ' שמות אמר משה לפני הקב"ה 'למה הרעותה', כי לא יכול לראות בצערן של ישראל, וכביכול הרהר אחר מדותיו של הקב"ה מחמת כאבן של ישראל, לכן אמר לו שלא יראה במלחמת ל"א מלכים. וכאן משה רבינו לא הבין אותם על צערם הגשמי שאין להם מים, ואמר להם שמעו נא המורים. והחת"ס אומר שהעבירה היתה על שאמר משה 'המן הסלע הזה נוציא לכם מים' מדוע אינך כולל את עצמך בצמאון שלהם, ואומר להם 'נוציא לכם', היה לו לומר 'נוציא לנו מים'. אלא שכיון שבשנה האחרונה נתעלה משה רבינו כ"כ גבוה, לכן אמר 'שמעו נא המורים'.

ומשה רבינו הוא גואל הראשון הוא גואל האחרון, כי מה שהיה הוא שיהיה, ועתה בשנת תשע"ה יבא ויתגלה לנו ויבין כל צרכינו לגאול אותנו בגשמי וברוחני במהרה וידן אמן.